Чыла эл пролэтар-шамыч, ушнысаl

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

№ 44 (480) 1937 ий 1 сэнтьабрь, вӱргэчэ № 44 (481)

Школ омса почылто

Тачэ, 1 сэнтьабрь гыч тунэммэ ий тӱҥалэш. Могай йывыртымаш, могай кугу пайрэм! Тачэ кэчэ гыч чыла школ-шамычын омсажэ йоча-шамычлан кумдан почылтэш, йоча-шамычым шкэ дэкыжэ налэш.

Мэмнан Совэт Ушэмыштэ вэлэ тунэммашлан кумда корным почмо. Кугу Сталинский Конституций чылаланат тунэмаш правам пуэн. Чыла совэт калык, молодьож, пионьэр-шамыч ты права дэнэ моктанымыжым тачэ ончыкта. Тачэ кэчэ тунэммэ кэчэ тӱҥалмын пайрэмжэ.

Тыгай кугу да пэшак шэргэ права лач мэмнан Совэт Ушэмыштэ гына уло да тудо илышыш пурталтын шога. Капиталист эллаштэ гын пашазэ да шэмэр крэсаньыкын йочажэ-шамычлан школ омса пэтырымэ, школыш пойан йоча вэлэ пурэн кэртэш.

Кажнэ йочалан Сталинский Конституцийын пумо праважым пӱтынь кучылт моштыман. Кажнэ тунэмшылан „отличнэ" да „сайын" тунэммаш тыршыман. „Отличнэ" да „сайын" тунэмашыжэ мэмнан кугун йӧратымэ Сталин ачана чыла йӧным, условийым ыштэн.

Ӱмасэ дэч тагастармаш гыч тэний школ-шамыч тунэммэ ийлан сайрак йамдылалт шуныт. Учэбникат, тэтрадьат, моло учэбнэ пособийат чылт ситышын огыл гынат, йамдылымэ. Учэбник-шамычын качэствышт кӱшнӧ. Тидын дэч посна марла учэбник кокла гыч, тыгак сылнэ литэратур кокла гыч калык тушман-шамычын: Соколовын, Чавайнын, Мухинын, Шабдарын тулэч моло контррэвольуционно буржуазнэ националист да троцкист-шамычын произвэдэньыштым шӱк сэмын луктын кышкымэ.

Ӱмаштэ, ӱмасэ дэч ончычат школлаштэ шуко ситыдымаш лийэдэн. Моланжэ палэ. Калык туныктымо пашам калык тушмэн Суворов вуйлатэн. Тудо йоча-шамыч сайын тунэмышт, йоча-шамычлан чыла ус. ловийжат лийжэ манын тыршэн огыл, пашам утларак нэлэмдаш, начарэшташ толашэн. Чыла пионьэр, рвэзэ-шамыч калык тушманшамыч ваштарэш тунэммашым сайэмдэн, кэчэ йэда 100 процэнт коштын вашмутым пуман да нунын ойыштлан вэрым пуман огыл, нунын вожгэ куклэн лукташ партийлан полшыман. Тидым кажнэ школьник, пионьэр ик кугу пашалан шотлыжо. Чыла пашаштат пионьэр организацэ вӱдэн нангайжэ, а кажнэ пионьэр чыла вэрэат примэрнэ лийжэ

Тачэ, рвэзэ-шамыч, тэ чыланат тунэмаш тӱҥалыда. Тунэммэ корныда йандар лийжэ! Кажнэ тунэмшэ кэнэжым погымо вийжым, ушакалжым тунэммашкэ пыштыжэ. Тыгэ ышташ Сталинский Конституций трэбуйтла. Сайын тунэммаш — Совэт Ушэмысэ йочан чэсьшэ.

Йоча пазар. Шола гыч: Шэвникова Нича (Чодра завод), Потапьэва Вова, Слава да Льольа (5 № школ) ботанкым налыныт. Фото С. Чуршукэвын.

Нэлэ Промышлэнность Калык Комиссариатым шэлмэ нэргэн

ССР Ушэм Цэнтральнэ Исполнитэльнэ Комитэт дэн Калык Комиссар Совэтын пунчалмышт

ССР Ушэм Цэнтральнэ Исполнитэльнэ Комитэт дэн Калык Комиссар Совэт пунчалыт:

1. Нэлэ промышлэнность калык комиссариат гыч машиностроитэльнэ промышлэнностьым ойраш (автотракторно завод, станкостроитэльнэ, паровозо-вагоностроитэльнэ завод, йал озанлык машиностройэньэ завод, куштылго да кочкыш промышлэнностьлан машина ыштышэ завод, котлотурбинэ да элэктротэхничэский промышлэнность да тулэч молат), да тугак мэталличэский издэлий, тӱсан мэталл обрабатыватлымэ завод, рэзина дэн каучук промышлэнность, тэхничэский йанда завод дэн посна общэсойузно машиностройэньэ калык комиссариатым (Наркоммаш) ышташ.

2. Нэлэ промышлэнностьын чыла моло отраслыышт, тудын коклаштак чыла тӱрлӧ топливэ, элэктростанций, шэм да тӱсан мэталлургий, химичэский, строитэльнэ матэриал ыштымэ да тулэч моло промышлэнностьым Нэлэ промышлэнность Калык Комиссариат (Наркомтӓж) составэшак кодаш.

3. Машиностроэньэ Калык Комиссарлан Валэрий Иванович Мэжлаук йолташым пэнгыдэмдаш.

4. Нэлэ промышлэнность калык Комиссарлан Лазарь Моисэйэвич Каганович йолташым пэнгыдэмдаш, тудым корно Калык Комиссар паша гыч утараш.

5. Кӱртньӧ Корно Калык Комиссарлан Калык Комиссарын замэститэльжэ Алэксэй Вэнэдиктович Бакулин йолташым пэнгыдэмдаш

ССР Ушэм Цэнтральнэ Исполнитэльнэ Комитэт прэдсэдатэль—М. КАЛИНИН.

ССР Ушэм Калык Комиссар Совэт прэдсэдатэль—В. МОЛОТОВ.

ССР Ушэм Цэнтральнэ Исполнитэльнэ Комитэт сэкрэтарь—А. ГОРКИН.

Моско, Крэмль 1937 ий 22 август.

Рудольф остров ӱмбалнэ лапка пылан

Главсэвморпутьын увэртарымыжэ почэш, 27 августышто Рудольф остров ӱмбалнэ лапка пылан ыльэ. Аэродром пыл дэнэ авыралтын да тушко волэн шичаш лийын огыл. Тиллэн лийынак Совэт Ушэм гэрой Шэвэльов йолташын йуж экспэдицийжэ Амдэрм гыч кайэн огыл. Ийгэчэ сайэммэк „Н-170", „Н-171" да „Н 172" самольот-шамыч Рудольф островыш нигушак шичдэ чоҥэштат.

Льотчик Грацианский йолташ 27 августышто „Н-207" гидроплан пуш дэнэ Оленьок эҥэр гыч Тикси бухтыш чоҥэштэн.

Совэт вэлотурышто участвоватлышэ-шамыч финишыш толын шуыныт

28 августышто, ССР Ушэм Совнарком пэлэнсэ физкультур дэн спорт паша Пӱтынь Ушэм комитэтын ыштымэ графикшэ почэш пэш точно совэт вэлотур участник-шамыч Сэрпухов шоссэштэ 11-шэ киломэтрысэ финишыш толын шуыныт. Гонко мучкак шуко этапыштэ эрэак ончыл вэрыштэ кайшэ ордэноносно динамовэц М. Рыбальчэнко 3 часат 30 минутышто финиш лэнтым кӱрлэш. Тудо гонкышто сэҥымашкэ лэктын. Пӱтынь маршрутым Рыбальчэнко йолташ шкэ гончий машинажэ дэнэ 94 час 04 минут 58 сэкунд коштын.

Корно машина дэнэ каймаштэ шуко этапыштэ Букрэйэв йолташ („Спартак"—Харьков) сэҥымашкэ лэктын. Тудак пӱтынь вэлотурышто сэҥымашкэ лэктын. Тудо 107 час 10 минут 38 сэкунд кайэн.

Мэ чыланат газэтан улына

Мэ колхозысо рвэзэ-шамыч ий мартэ чыланат газэтан ликтэ коддэ чыланат „Йамдэ лий" газэтлан ик ийаш подпискым ыштышна. Вэс тунэммэ ийна.

Иванов Вачий.

Шэрнур район, „Кой-Сола" колхоз.

Отличнэ тунэмаш тӱҥалам

Кодшо тунэммэ ийыштэ пэлэ кыдалаш школын VI классыжым „отличнэ" да „хорошо" отмэткэ дэнэ тунэм пытарышым. Тэний VII классыштэ чыла прэдмэт дэнат „отлично" тунэмаш пижам. Почэш кодшо йолташэм-шамычлан полшэн шогаш тӱҥалам. Вот мыйын пэнгыдэ мутэм.

Стэпанов Аркаш.

Морко район, „Патыр" колхоз.

75

КОКЫМШО ИДАЛЫК

30 августышто стахановский движеньэ тӱҥалмылан кок ий тэмэ

Стахановский движеньэ кажнэ кечын кушкэш, эрээк шарла. Тудо, социалистический сорэвнованьын у, кӱшыл этапшыла, СССР шэмэр-шамычлан лишыл да родной паша лийын. Тидэ движеньын инициаторжо Алэксэй Стаханов элын ик эн знатнэ йэҥжэ лийын. Тудым палымэ сэмынак,тэкстиль промышлэнностьышто Марусья дэн Дусья Виноградова-шамычым, обувь промышлэнностьышто—Смэтаниным, машиностройэнийыштэ—Бусыгиным, Фаустовым, транспортышто—Кривоносым, чодра промышлэнностьышто — Мусинскийым мэмнан элыштына кӧ ок палэ! Нуным чыланат палат, нуно элын знатнэ йэҥжэ улыт.

Мэмнан Марий рэспубликыштат стаханов движеньым шарымаштэ кугун ончык каймэ. Чодран знатнэ йэҥжэ Никонорован тӱҥалмыжэ почэш чодраштэ социалистический сорэвнованийым кумдан шарэн колтымо. Промышлэнностьышто Салдаковын, Обуховын, Кирэйэвын (Бумстрой), Охотникован (Красногор чодра завод), Сорокинан, Лосэвын (Кожтрэст), Дунайэвын, Никонован (йанда завод-шамыч) инициативышт дэнэ кӱкшӧ производительность труда вэрч кучэдалмаш йатырак вийаҥын. Рэспубликын знатнэ чодра пашазэ-шамычшэ—Анучин, Марьин, Лэбэдэв, сплавшик Бэльанин, бэтоншик Балуков, арматурщик Костин, тракторист Мосунов, комбайнэр—Бастраков, льноводка Чэмоданова да тӱжэм дэнэ чыла тӱрлӧ квалификацийан пашазэ-шамыч паша образэцым ончыктат.

Стахановский движеньэ нэгызэш тошто нормо вэлэ огыл, чыла вэрэ у тэхник вормат эртарэн тэмалтэш. Марьин йолташ кэчыштэ 174 кубомэтр чодрам руэн, тракторист Блинов 1300 гэктарым куралын да 2000 гэктарым куралаш кучэдалэш, тэнгэчэ гына шэм пашаштэ улшо Миккын бригадыжэ Бумстройышто бэтон мландэ пашаштэ нормым 300 процэнт тэма, Оршанкэ МТС-ыштэ комбайнэр Кузьминых кэчыштэ 22 гэктар уржам пога,—чыла тӱрлӧ пашаштат альэ мартэ уждымо производительность шукталтэш, у кадр шочэш.

ССCР историй дэнэ у учэбник

Партий дэн правительствэ чыла молодьож шкэнан родинын историйжым сайын шинчыжэ манын правительствэ комиссийым ыштымэк тудлан кыдалаш школын 3-шо дэн 4-шэ классшылан СССР историй дэн сай учэбникым возаш конкурсым эртараш шӱдэн. Тидэ 1936 ийыштэ лийын. Кызыт конкурс пытэн.

Конкурсыш пурышо 46 учэбник кокла гыч правительствэнэ комиссий профэссор Шэстаков рэдактироватлымэ „Краткий курс по истории СССР" лӱман учэбникым сайэш шотлэн 3 шо да 4-шэ класслан тэмлэн.

Тидэ учэбник почэш тунэмшэ-шамыч СССР-ысэ калыкшамычын кугыжа, помэщик, капиталист-шамыч ваштарэш крэдалмыштым раш примэрым лудын тунэмаш тӱҥалыт. Тыгак ты учэбник мэмнан элын эртышэ илышыжым палэн чаплэ родинынам йӧраташ туныкта.

Громов, Иумашэв да Данилин йолташ-шамыч Москош толыныт

Моско гыч Сэвэрнэ польус гоч Сэвэрнэ Амэрикыш нигушак шичдэ чоҥэштышэ да мӱндӱркӧ вик чоҥэштымаштэ тӱньамбал рэкордым ыштышэ Сталинский гордый сокол-шамычым—Громов, Иумашэв, Данилин йолташ-шамычым 23-шо августышто столица куанымаш дэнэ, торжэствэннэ ваш лийэ.

Бэлорус вокзалыштэ Нэгорэлый гыч толшаш экспрэсс пэронышт гэрой-шамычын родошочшышт, йолташышт да польарнэ льотчик, журналист, киноопэратор - шамыч погынэныт. Вокзал лишнэ калык пылла тэмын. „АНТ-25" самольот экипажым ваш лийаш Рухимович, Димитров, Хрущэв, СССР-ын США-сэ полпрэдшэ Тройановский, 2-шо ранг командарм Алкснис, Тупольэв, Стэцкий, Швэрник йолташ-шамыч, ССР Ушэм Гэрой Шмидт, Бэльаков, Бабушкин да Спирин йолташшамыч, М. М. Громовын учительжэ—„руш авиацийын кочажэ" Россинский йолташ, комкор Ткачэв, В. И. Чэкалов, моло йолташ-шамычат погынэныт.

Громов, Иумашэв да Данилин йолташ-шамыч толын шумэкэ, куанэн саламлымэ йӱк шэргылтэш.

Митингыштэ ВКП(б) ЦК дэн СССР Совнарком лӱм дэнэ ССР Ушэм Гэрой академик О. Ю. Шмидт йолташ Моско гыч Сэвэрнэ польус гоч Сэвэрнэ Амэрикысэ Сан-Джасинтош нигужак шичдэ пэрэльот ыштышэ Громов, Иумашэв да Данилин йолташ-шамычлан большэвик саламым каласэн.

„АНТ-25" самольот экипаж командир Совэт Ушэм гэрой М. М. Громов йолташын кумыл нӧлталт кӱчыкын ойлымыжо годым куатлын совым кырышт да „ура" кычкырышт.

23 августыштак Кугу Крэмль дворэцэш Совэт Ушэм гэрой Громов, Йумашэв да Данилин йолташ-шамыч лӱмэш прийом лийын. Тидэ прийомым ВКП(б) Цэнтральнэ Комитэт дэн ССР Ушэм правительствэ ыштэныт.

Вова Бочкарьов тэний пэрвой ий школыш кайа. Кызыт тудо учэбникым да возышаш ӱзгарым тӱрыс налын йамдылэ. Сӱрэтыштэ: Вова учэбник дэн возышаш ӱзгарым сумкашкыжэ оптэн йамдыла.

Фото Рыбаковын.

ШПИОНАЖ ДА МОЛО ТӰРЛӦ ВРЭДИТЭЛЬ-ШАМЫЧЫН ТУШМАН ПАШАШТ

Шпионаж, врэдительствэ моло тӱрлӧ осалым ыштылмаш буржуазнэ государствэ-шамычын эн йӧратымэ да тунэммэ пашашт. Нуно тӱрлӧ осал пашам ышташлан шкэ шпионыштым сайын туныктэн лукткт да вара вэс эллашкэ колтат. Шпион - врэдитэль-шамычым туныкташ нунын лӱмын школ уло. Тидэ школышто ий дэнэ осал пашам ышташ туныктат. Шпионын могай государствышкэ кайшаш нэргэн тунэмаш тӱҥалмэ годымак паләмдат да кушко кайшаш государствын илышыжым, гэографий шотым, тудо государствын йылмым, обычайжым, йӱла шотым, литэратурым, тулэч молымат туныктат. Тунэммыжэ годымак тӱрло осал пашам ышташ практик пашам ыштыктат.

Тыгэ туныктэн шуктымэк инжэнэр лӱм дэнэ альэ моло тӱрлӧ спэциалист лӱм дэнэ вэс государствышкэ колтат. Тудо вара туштo шкэ обязанностьшым: шпионажым, врэдительствым, пуштэдымашым, тулэч моло тӱрло тушман пашам ыштылаш тӱҥалэш.

Мутат укэ, буржуазнэ государствэ-шамыч мэмнан Совэт Ушэмышкэ шкэ шпионыштым ен шуко колтылыт. Тидым пэшак палэн шогыман. Вэт капиталист-шамыч Совэт Ушэмым пэшак огыт йӧратэ да тудын дэнэ нигунамат кэлшэн огыт кэрт. Нуно кузэ гынат утларак шэмэрым эксплоатироватлаш толашат. А Совэт Ушэмыштэ эксплоатаций шукэртак пытарымэ, капиталист-шамычым поктэн колтымо, уло власть пашазэ дэн крэсаньык кидыштэ. Совэт Ушэмым пытараш шонэн нуно ажгынышэ сэмын сарлан йамдылалтыт. А Совэт Ушэм сар ваштарэш, тыныс илыш вэрч кучэдалэш.

Кузэрак вара нуно шкэ шпион - шамычыштым мэмнан элышкэ колтат? Тидэ шотышто Заковский йолташ шкэ брошурыштыжо пэшак рап тэвэ тыгай фактым ончыкта: 1936 ийыштэ НКВД орган ик йапон шпионым арэстоватлэн. Кузэ вара тудо Совэт Ушэмышкэ логалын? Тудо 1912 ийыштэ йапон армий гыч дэмобилизоватлалтын да Нагасаки олаштэ шпион пашам ышташ спэциальнэ курсым пытарэн. 1916 ийыштэ шпион пашам ышташ тудым Пэтроградыш колтат. Пэтроградыштэ тудо автомобильнэ заводыш пурэн да шпион пашам ыштэн илэн. Тыгэ Октябрь рэвольуцо мартэн илэн. Октябрь рэвольуцо дэч вара тудо шпион пашам ыштымашым чарнэн. Чарнаш тудлан йапон гыч кӱштэныт. 1916 ий гыч 1924 ий мартэн тудо судостроительнэ пашазэ коклаштэ илэн да нунын дэнэ палымашым ыштылын. Судостроительнэ тэхникым тунэмын, инжэнэр - шамычым палэдэн. Тыгэ тудо шкэнжым чылт шкэнан йэҥлан отлыкташ тыршэн.

1924 ийыштэ йапон гыч угычын шпион пашам ышташ заданьым налын да тӱрлӧ палымэ пашазэ дэч кӱлэш свэдэньым погэн йапонышкэ колтылын.

Заковский йолташак вэс фактым ончыкта. 1936 ийыштак вэс йапон шпионым НКВД орган арэстоватлэн. Тудо лу ий ончыч йапоныштэ улшо лӱмын организоватлымэ шпион школым пытарэн да Харбиныш толын Тыштэ тудо Дальнэ Восток нэргэн свэдэньым пуэн шогэн. Тидын дэч вара тудлан дэлопроизводитэль пашам ышташ йапон консульствышкэ Новосибирскышкэ колтат. Тыштэ тудо шпион улмыжым ынышт палэ манын изи йынглан шотлыкташ тӧчэн, танцэ курсыш коштын, спортым ыштылын. Тыгэ тыштэ кок ий пашам ыштэн. Тидын дэч вара шкэ консульствыжэ дэнэ лӱмын конфликтым ыштэн, нунын дэнэ шургэн да-мый Совэт Ушэмын чын политикым палэнам, йапон правительствэ дэнэ ом кэлшэ, курымлан Совэт Ушэмэш кодам— манын ойлэн. Тыгэ тудо шкэ консульство гыч лэктын кайэн. Консульство гыч лэктын каймэк Лэнинградыш толын паша ышташ тэатрышкэ пура. Тыштэ йэҥ-шамыч дэнэ палымым ыштылэш. Йапон развэдкэ тудлан ик-кок ий нимогай развэдкэ пашам ышташ кӱштэн огыл. Молан? Тудо утларак осал пашалан: пуштэдашлан йамдылалтэш улмаш. Но тидэ осал пашажым ыштэн кэртын огыл, тудым арэстоватлэныт.

„Чобык“ колхозын (У Торъял район) самодеятельнэ хоровой кружокшо. Тудо Йошкар-Олаш лийше 1-шэ рэспублик радиофэстивальыштэ выступатлэн.

Фото Чуршуковын.

11.037 мэтр кӱкшыт гыч тӧрштымаш

Парашутист Кайтановын тӱньамбал рэкордшо

24 августышто 18 часат 10 минутышто парашут спорт мастэр ордэноносэц К. Ф. Кайтанов йолташ льотчик М. Скитэв виктарымэ самольотэш стратосфэрыш кӱзэн, тушэчын кислородно прибор дэнэ парашут дэнэ тӧрштэн.

Кайтанов йолташ самольот гыч 11.037 мэтр кӱшкыт гыч тӧрштэн. Тудо 10 сэкунд утла 1000 мэтр нарэ парашут почдэ волэн.

Тылэч вара Кайтанов йолташ парашутым почын да эркын волаш тӱҥалын. Тудо 30 минут жап волэн.

Ӱлко волышо парашутист йыр самольот дэнэ льотчик Скитэв йолташ пӧрдын, тудо парашут дэнэ кузэ волымым эскэрэн. Парашутистын сайын волымыжым ужмэк, тудо мландэ ӱмбак волэн шинчын да Кайтанов йолташын кушто улмыжым увэртарэн.

Кайтанов йолташ тидэ тӧрштымашыжэ дэнэ парашут дэнэ тӱньамбалсэ у рэкордым ыштэн. Тудо стратосфэр гыч тӧрштэн. Тэний 28 июльышто ыштымэ шкэнжын ожнысо рэкордшым (9.800 мэтр) сэҥэн.

Ломыж сай ӱяндыш

Тэний шошым авамлан ик посна йыранэш ломыж дэнэ парэнгым шындаш ойым пуышым. Ыранэш ломыжым шавэн парэнгым шындышна. Кызыт ты йыраҥысэ парэнгэ пэш шолдра да шӱштыра шочын.

Поликарпов Павыл.

Кужэнэр район, Йыван-сола ПКШ.

ЙОЧА ПАЗАР

„Мэдик“ стадионысэ савар онга йошкар флаг дэнэ сылнэштарымэ. Капкаш пурымо годым шинчалан эн пэрвойак „у тунэммэ ийым организованнэ ваш лийына,“—манын возымо лозунг пэрна. Адак капка кок могырышто Сталин, Молотов, Калинин да Ворошилов йолташ-шамычын портрэтышт кечат.

Стадион пӱтыньэк йоча-шамыч дэнэ тэмын. Иоча-шамыч пурат, лэктыт куанымышт дэнэ шыргыж вэлэ коштыт.

Стадион площадкэ кӧргыштӧ ала можат уло. Тӱрлӧ сату тӱрлӧ-тӱрлӧ модыш. Тачэ тыштэ 27 гыч 31 август мартэн йоча пазар эртаралтэ.

Рат дэнэ сылнэштарэн йамдылымэ ларьок-шамыч пэш чот сатулат.

Маргортын палаткыштыжэ чийшаш пальто, ботинкэ, тувыр, моло тӱрлӧ сату-шамыч тэмыныт.

Туштак тэтрадь, учэбник-шамыч да карандаш, тӱрлӧ модыш-шамычым ужалкалат.

Ильан Йапык.

МЫЙ ПЭДАГОГ ЛИЙАМ

Кодшо тунэммэ ийыштэ мый Пӧтйал пэлэ кыдалаш школым (Сотнур район) отличнэ да сай отмэткэ дэнэ тунэм пытарышым.

Кэнэж жапымат мый пэш вэсэлан, пайдалын эртарышым. Иатыр книгам лудым.

Ындэ тэний мый Кузнэцово пэдучилищыштэ тунэмаш тӱҥалам. Испытаньым пэш сайын сдайышым. Ончыкыжат мый отличник лӱмэм ом волто. Тунэммаштэм мыйым эн чотшо йылмэ да литэратур интэрэсоватлат. Нинэ прэдмэт-шамыч дэнэ мый пэдагог лӱмым налмэм. Шонымат ок кӱл: мэмнан элыштэ кажнэ йэҥын шонымыжо шуэш.

Фэдотов Йыван.

Иурин канымэ пӧртыштӧ канат.

Партизан-шамыч

ЛИ ДАНАН ОЙЛЫМАШЫЖЭ

Партизан-шамыч шуэракын лӱйкалэн пэрэбэжкым чарэн шогэныт. Патрон ок ситэ. Нунын кажнэ пычаллан кок-кум патрон вэлэ улмаш. Кандашлу бойэцлан тошто тӱрлӧ калибран витьлэ пычал логалын. Калык йӱк лукдэ кийэн. Нуно йапон отрьадын кажнэ тарванымыштым эскэрэныт. Сопкыш *) кайаш корно пӱчкылтын. Уталашлан корно ик тидэ вэлэ ыльэ. Отрьад командир Сун чонгга шэнгэкэ шылыат йапонэц-шамычын цэп дэнэ толмыштым пужлышо шинчажым кумыдэ тӱткын ончыш. Партизан-шамычым мэшакыш авурэн пуртылмышт дэнэ вэр эрэ шыгырэмдалт толэш.

Пытартыш кучэдалмаш

Командир Сун шинчажым кок кэчэ ыш пэтырэ. Сун да тудын бойэц-шамычшэ кок кэчэ вочкын огытыл. Нинэ тыгылай йэҥ-шамычын йапонэц-шамычлан курылтдымӧ шыдыштак нуным лӱдымӧ бойэцыш савырыш. Альэ нуно тэнгэчсэ мландэ куралшэ улыт. Йапонэц-шамыч аралалташ нимогай вэрат кодэн огытыл.

Сун шкэнжын йӧратымэ Чжао-Шан-чжи йолташыжым шарналтыш. Тудо калык партизанын вождьшо. Тыгай шот гыч лэкташ Чжао корным муэш ыльэ. „Укэ, огэш му ныльэ,—Сун шкаланжэ шкэ каласыш.—Ик корно вэлэ—колаш. Колымаш тудо тушманлан кум пачаш шэргын логалын. Кэртмэ сэмын йапонэц-шамычым пытараш, тӱнчыктараш да честь дэнэ колаш. Тидэ колымаш вӱран опкын-шамыч ваштарэш кучэдалаш калыкым тарватыжэ!“

Йапон цэп шып лийэ. Партизан-шамыч дэкэ шумэш йапон офицэрын ала могай командыжэ йонгалтэ. Пульэмотчик-шамыч пульэмотым пӧрдыктэн цэп ончык кондэн шындышт. Партизан-шамыч лисэштыч. Нуно ожсо сэмынак пульым жаплэн да сайын пульэмот прислугым йыр лӱйкалаш тӱҥальыч. Сун чонгга дэч нушкын мийышат лӱйкалмашым чараш приказым пуыш. Партизан-шамыч шып лийыч.

— Иза шольо-шамыч!—каласыш тудо.—Мэмнан пульэмотат, патронат укэ. Мэмнам колымаш руалтэн кучэн. Мэ каргымэ, еут тушман лонгаш авуралтына. Нуно мланна шӱлалташат эрыкым огыт пу. Но мэмнан кокла гыч иктажна нунын вӱрач кидышт гыч эрыкым налэш мо? Уло элна, уло калык Йапонын кидэшыжэ тӱнычга. Иза-шольо шамыч, пытартыш шӱлыш мартэ кучэдалза! Тэк колэна, но мэмнан илышна нунылан шэргэш возэш.

Шонгго партизан Сун дэкэ нушкын мийыш. Йолжым пӱгэн шинчат кычкырал каласыш:

— Мэмнан коклаштэ прэдатэль, лӱдшӧ йэҥ укэ. Тыжэчын иктат ок кай Иза-шольо шамыч, командир пытартыш атак мартэнак нангайжэ. Мый чын ойлэм? Йапонэц-шамыч мэмнан огыт чаманэ, но нунылан эрыкым мэат огына пу. Развэ нуно мыйын эргэ, ӱдыр, шонгго кува шамычэмым чаманышт? Нуно йалым калык дэнэ ик вэрэш йӱлалтышт.

Партизан-шамыч садэшак ик ойан лийыч. Кандашлу йэҥ кокла гыч иктат прэдатэль, лӱдшӧ ыш лэк.

Луатнял ийаш талэ развэдчик Цинат эплын каласыш:

— Тидэ пытартыш кучэдалмаш лийэш. Мый нимабат ом чакнэ.

Сун Цэн ӱмбак ончальат, кузэ икана йапонэц шамыч йӱлатымэ йалыштэ шӱкшӧ вургэман, шужэн коштшо сэдэ рвэзым отрьад шкэ дэкыжэ налмэ нэргэн шарналтыш. Цин утлэн. Изи Цинын кузэ партизан-шамыч дэкэ Чжао Шанчжиын лагэрышкыжэ йапон отрьадым кондымыжо нэргэнат Сун шарналтыш.

Сун рвэзэ ӱмбак ласкан ончальэ Тудым шкэдэкыжэ ӱжат, уло отрьад колын кэртшаш вэрч кычкырал каласыш:

— Тыланэт шкэтланэт тыжэчын ойырлаш кӱлэш. Тылат Чжао Шао-чжи дэкэ шэҥгын пурашэт вэрэштэш. Тудлан чыла ойлэн тудым тышкэ кондэт. Пусть мэмнан колымашна нунылан ӱчым шукта. Мэ йапонэц-шамыч ӱмбак тарванымэкэ тый сопкыш нуш.

Цин ок лий маншыла вуйжым рӱзалтыш.

— Мый мучашкэ шумэш тэндан дэнак лийам.

— Тыланэт кайаш кӱлэш!—кычкырал колтыш шонгго.

Сунын рэшэньыжым чыла партизан кэлшышылан шотлыш. Рвэзэ шуйнэн возат чонгга тӱрышкӧ нушкын кӱзыш.

Йалт лишнак пульэмот-шамыч адак шотырдатэн нальыч. Сун маузэржым лукто. Партизан-шамыч шкэ командирышт дэкэ чак лийыч. Ындэ шонгго партизанат кӱлдымӧ пычалжым кудалтыш. Ӱштӧ шэҥгэчшэ шкэ ыштымэ кужу

(Мучашыжэ 4-шэ могырышт о)

*) Сопка — курыкан вэр.

76

13 ИЙАШ ПИОНЬЭР ВОЛОДЬА ГАРОН ШПИОНЫМ КУЧЭН

Августын талэ йӱржӧ дэч вара пэш чаплэ и й г э ч э лийын.

13 ийаш пионьэр Володьа Гарон уржа кылтам кошташ пасушко лэктын.

Икана шудо каван шэҥгэлнэ Володьа ӧрдыж йэҥым ужын. „Кӧ тидэ, палэн налаш кӱлэш“,—Володьа шоналтэн. Границэ воктэн илышэ пионьэр сэмын тудо кэч кунамат пограничник-шамычлан полшаш йамдэ. Палыдымэ йэҥ дэкэ Володьа лишэмын.

— Здравствуй!—манын Володьа.

Палыдымэ вашмутым пуэн, а вара йодын:

— Куштo мый: Польшышто альэ Российыштэ улам?—Тидэ йоча нимат ок умло шонэн тудо.

— Тый Польшыштат, Российыштат огыл, а Совэт Ушэмыштэ улат,—Володьа манын.

Палыдымэ йэҥэт Володьа дэч кокымшо кана йодын:

— Куштo тэндан тыштэ полицийда?

— Мэмнан полиций укэ. Мэмнан дэнэ НКВД-ын погранохраныжэ,—тӧрлатэн каласэн Володьа.

— А куштo тэндан дэнэ кочкаш муаш лийэш?—палыдымэ йодын.

— Кочкаш? Ом шинчэ... А, айда, мый тыйым пукшэм.

Нимом шэкланыдэ Володьа почэш палыдымэ ошкылын. Володьа тудым сип воштырла лоҥга гыч заставыш вӱдэн наҥгайэн.

Нунын ошкылшыштла мландэ йӱмач лэкшыла трук часовой лэктын шогалын.

— Шогал, кӧ толэш?—кычкыралын тудо.

— Салтак, салтак!—лӱдмыж дэнэ кычкыралын садэ йэҥ.

А Володьа шыргыжалын ласкан гына тудлан каласэн:

— Укэ, кугызай, тидэ салтак огыл. Тидэ красноармэйэц. Мэмнан дэнэ салтак укэ.

Погранотрӓдыштэ палэ лийын: Володьан кондымо ӧрдыж йэҥ ик касвэл государствын шпионжо улмаш.

Пионьэр Володьа Гарон, социалист родинын самырык патриотшо шкэ долгшым чэслын шуктэн.

Н-ский погранотрӓд начальник полковник Шахов йолташ Володьам наградитлашлан йодын.

Лэйтэнант Витчэнко.

Изи Тольан мурыжо

Август мыйын шочмо тылзэ,
Мый кандаш ийым тэмэнам.
Сэнтьабрь тольо—мый ом чытэ,
Школыш пэрвой ошкылам.

Кум ий годым модын-вошт ыл
Йоча садыш коштынам.
Ындэ мыйэ изи омыл
Школыш коштын пэш кэртам.

Мый шукэртак авайэмлан
Ургыктальым ош сумкам.
А кагазым сэралташлан
Налын пуыш сур кочам.
Йоча сад тый код чэвэрын,
Ончымэтлан тау пэш.
Тачсэ эрым вучэнам кэчын:
Школыш каймэ пэш шуэш.

В. Рожкин.

Китайысэ войэннэ крэдалмаш.
Сӱрэтыштэ: Китай войскан отрӓдшэ.

Союзфото.

ПИОНЬЭР-ШАМЫЧЛАН УМЫЛТАРЭНА

Китай Йошкар Армий да Совэт Китайым кӧ вуйлата

Мао Цзэ—Дун—Китай коммунист партийын да Китай йошкар армийын ик организатыржэ. Кызыт тудо китай совэт-шамыч Цэнтральнэ исполнительнэ комитэтын прэдсэдатэльжэ да китай йошкар армийын руководитэльжэ.

Чжу дэ—Китай йошкар армийын ик основатэльжэ. Китай коммунист партийын Цэнтральнэ Комитэтшын члэнжэ. 1927 ий гыч 1929 ий мартэ Китайын кэчывал - эрвэлысэ партизан отрӓд-шамычын вождьшо лийын шогэн. Кызыт тудо воэннэ пашан калык комиссаржэ, рэввоэнсовэтын прэдсэдатэльжэ да китай йошкар армийын главнокомандуйущийжэ.

Китай Йошкар армий кызыт куштo

1934 ий вашэш Чзӓнси да Фуцзӓнь провинцылаштэ (Китайын кэчывалвэлжэ) цэнтральнэ совэт район пэҥгыдэмдалтын. Жуйцзин олаштэ Китай совэт рэспубликын ик жаплан шогалтымэ правитэльствыжэ шогэн.

Йапонэц-шамычын Йӱдвэл Китайыш кэржалташ тӱҥалмэкыжэ, Китай коммунист партий гоминданлан да нанкин правитэльствылан тыгай ойым пуэн: Граждан сарым чараш да китай йошкар армийын вийжым ик кугу калык армийыш ушэн йапон захватчик-шамыч ваштарэш кучэдалаш.

Гоминданын кэлшымыжым вучыдэак китай йошкар армий кэчывал йӱмач йӱдвэлыш кусэн. Йошкар армийын бойэцшэ-шамыч 13 тӱжэм киломэтрым эртэныт да 11 провинцийым пӱчкын налыныт.

Кызыт китай Совэт-шамыч да китай йошкар армий Нинсӓ провинцийын кугу ужашыжым налын шогат, тыгак Ганьсу дэн тудын районлажат нунын кидыштыштак.

Китай йошкар армийыштэ чылажэ 225—250 тӱжэм чоло бойэц уло.

Кӧ тугай Чан—Кай—ши

Сун-Ят-Сэнын колымэкыжэ гоминдан правитэльствым Чан-Кай-ши вуйлаташ тӱҥалын. 1927 ийыштэ Чан-Кай-ши китай правитэльствыш шогалын. Тудо кызытат—правитэльствын главажэ да китай армийын командуйущийжэ.

(„Пионерская правда гыч“).

Партизан-шамыч

(Мучаш)

крэстьйан кӱзыжым лукто. Сун йалтак кыньэл шогальэ. Партизан-шамычат тӧрштэн шогальыч. Пульэмот-шамыч шып лийыч. Ындэ йапонэц-шамычат коло йол тошкалтыш тораштэ вэлэ улыт. Шоҥго пэш чот кычкыральат ончык куржо. Сун чоҥга ӱмбач мунчалтэн волыш. Тудын почэш партизан-шамычат кэнэта тарваныш т. Шып лийшэ пульэмот-шамыч угыч шытырдаташ тӱҥальыч.

Йужышто шучко йыҥысымаш шарлыш, сусыргышо кэчкыжэш, кукшо йӱк дэнэ пульэмот шэлыштэш. Партизан-шамыч пульэмотчик-шамыч дэкэ кэрылтыч Сун лэйтэнант Оцуки ӱмбак тӧрштальш, тудым мландышкэ тэмдалын шойа корэмышкыжэ лӱйыш. Каҥгата кужу Оцуки чытырналтэн шуйналт возо. Шоҥго партизан чоҥга дэран кушкэтлышэ мӱшкыран йӧралтэ. Тудын пэлэн йот мландым эндалын унтэр Йасим шуйнэн возо. Шоҥго шкэнжын кӱртньӧ парньажэ-шамыч дэнэ тудым пиктэн пушто.

Партизан-шамыч ышт чакнэ. Тыгэ шотдымын чот иштармэ дэнэ йапонэц-шамыч чакныш т. Но тунамак капитан Йагуцин ын отрьадшэ партизан тылыш лупшалтэ. Рукопашный бой кужун шуйныш. Партизан-шамыч пытартыш шӱлыш мартэ, нӱшкэммэш кучэдальыч. Чоҥга дэнэ колышо йэҥ-шамыч кийылтыт. Йужышт элталалт кучэн крэдальыч—тыгэ нуно колэдышт. Тушманлан шэргэ ак дэнэ сэҥаш вэрэштэ: йапонэц-шамыч кокла гыч витьлэ утла колышо лийэ.

Ик йапонэцат ыш утло

Цин Чжао Шан-чжиын лагэрышкыжэ мӱшкыр дэнэ нушкын мийыш. Сусыргышо пуалшэ йолжо тудын куштылго кашымат кучэн ок кэрт. Тудо сопкышто йатыр тошкэштэ, лагэрым кычальэ. Йӱд вошт канаш ыш чарнэ,—кузэ гынат вашкэрак Чжаом муаш да каласаш шоныш!

Чжао Цинын мутшым колыштшыжла вуйжым эрэ ӱлкӧ сакэн шогыш. Цин раш ца вашкэ каласкалэн пуыш. Лагэр ик мыньар минутышто йамдылалт шуо. Кум тӱжэм партизан кум колонколан шэлылтэ.

Кэчывал жаплан Чжаон колоннышт-шамыч йапон отрьад заниматлымэ районэш шарлалт возыч.

Партизан-шамыч йапон лагэрыш кум могыр гыч мийышт. Бойэц-шамыч нугыдо пычкэмышыштэ йӱк дэч посна, мӱшкыр дэнэ да пулвуй дэнэ нушкыч. Нуно чашкэрэш да шӧран кӱйэш кидыштым, йолыштым да шӱргыштым сусыртыльыч.

Ала кузэ кэнэта,—мӱгыралтшэ вӱд пӱйам кӱрлын кайымэ сэмын,—партизан-шамыч йапон лагэрыш шэҥгын пурышт. Чытыдымын магырмаш да гранат пудэшталтмаш йужым тэмышт. Партизан гранатомӧт шамыч лагэр покшэкак шэҥгын цурышт. Кэнэта ишалтшэ йапонэц-шамыч ӱшаныдэ аралалт шогышт. Пульэмотный рото чыла пульэмотымат ходыш колтэн шэлышташ тӱҥальэ. Тугэ гынат партизан шамыч эрэак лишэмыч. Чыла вэрэ—ончычат, пэл могыргычат партизан-шамыч йапонэц тӱшкам ишыктышт. Нуно шучкылыкым йӧршэш мондэн, тул гай шыдышт дэнэ пульэмот лӱйкалымашкак куржыт. Нуно сусыргылын пульэмотчик дэкэ нушкыт, нуным лагэр гыч кучэн мландыш йӧрыктат да пуштыт.

Кучэдалмаш эр вэлэш гына пытыш. Уло лагэр партизан кидыштэ лийэ. Ик йапонэцат ыш утло.

(„Пионерская Правда“ гыч)

Врид. отв. редактора—
А. З. РЭЧКИН.

Упол. Марлита № А—259. Тираж 7360 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышэ „Марий Коммун“